

Сборник съдебна практика

Дело C-336/19

**Centraal Israëlitisch Consistorie van België и др.
срещу
Vlaamse Regering**

(Преюдициално запитване, отправено от Grondwettelijk Hof)

Решение на Съда (голям състав) от 17 декември 2020 година

„Преюдициално запитване — Защита на животните по време на умъртвяване — Регламент (ЕО) № 1099/2009 — Член 4, параграф 1 — Задължение животните да бъдат зашеметени преди да бъдат умъртвени — Член 4, параграф 4 — Дерогирание при обредно клане — Член 26, параграф 2 — Възможност държавите членки да приемат национални правила, които целят да осигурят на животните по-голяма защита в случай на обредно клане — Тълкуване — Национална правна уредба, която изисква в случай на обредно клане да се извършва обратимо зашеметяване, което не може да доведе до смърт — Член 13 ДФЕС — Харта на основните права на Европейския съюз — Член 10 — Свобода на религия — Свобода на изповядване на религия — Ограничение — Пропорционалност — Липса на консенсус между държавите — членки на Европейския съюз — Свобода на преценка, призната на държавите членки — Принцип на субсидиарност — Валидност — Различно третиране на обредното клане и на умъртвяването на животни при ловни или риболовни дейности и при културни или спортни прояви — Липса на дискриминация — Членове 20, 21 и 22 от Хартата на основните права“

1. *Селско стопанство — Сближаване на законодателствата — Защита на животните по време на умъртвяване — Задължение животните да бъдат зашеметени преди да бъдат умъртвени — Дерогирание при обредно клане — По-строги национални разпоредби — Възможност държавите членки да приемат национални правила, които целят да осигурят на животните по-голяма защита в случай на обредно клане — Обхват (член 13 ДФЕС; член 10 от Хартата на основните права на Европейския съюз; съображения 15, 18 и 20 и член 2, буква е), член 4, параграф 4 и член 26, параграф 2, първа алинея, буква в) от Регламент № 1099/2009 на Съвета)*

(вж. т. 43, 44, 47 и 48)

2. *Селско стопанство — Сближаване на законодателствата — Защита на животните по време на умъртвяване — Задължение животните да бъдат зашеметени преди да бъдат умъртвени — Дерогирание при обредно клане — По-строги национални разпоредби — Национална правна уредба, която изисква при обредното клане да се извършва обратимо зашеметяване, което не може да доведе до*

смъртта на животното — Допустимост — Нарушение на свободата на религия — Липса

(член 13 ДФЕС; член 10 от Хартата на основните права на Европейския съюз; съображение 2 и член 4 и член 26, параграф 2, първа алинея, буква в) и параграф 4 от Регламент № 1099/2009 на Съвета)

(вж. т. 51, 55, 60–63, 65–68, 71, 74–79 и 81; т. 1 от диспозитива)

3. *Селско стопанство — Сближаване на законодателствата — Защита на животните по време на умъртвяване — Задължение животните да бъдат зашеметени преди да бъдат умъртвени — Изключване на умъртвяването на животни при ловни или риболовни дейности и при културни или спортни прояви — Различно третиране в сравнение с обредното клане — Положения, които не са сходни — Нарушение на принципите на равенство, на недопускане на дискриминация и на културно, религиозно и езиково многообразие — Липса*
(членове 20, 21 и 22 от Хартата на основните права на Европейския съюз; член 26, параграф 2, първа алинея, буква в) от Регламент № 1/2009 на Съвета)

(вж. т. 85, 88–95; т. 2 от диспозитива)

Резюме

За да насърчат хуманното отношение към животните при обредното клане, държавите членки могат, без да нарушат прогласените в Хартата основни права, да изискват извършването на обратимо зашеметяване, което не може да доведе до смъртта на животното

С декрет на Фламандския регион (Белгия) от 7 юли 2017 година за изменение на Закона за защитата и хуманното отношение към животните във връзка с разрешените методи на клане на животни е забранено клането на животни без предварително зашеметяване, включително в случаите на клане, предписани от религиозен обред. Този декрет предвижда, че при обредно клане се извършва обратимо зашеметяване, което не може да доведе до смъртта на животното.

Посоченият акт е оспорен по-специално от няколко еврейски и мюсюлмански асоциации, които искат той да бъде изцяло или частично отменен. Според тях, като не позволява на вярващите евреи и мюсюлмани да се сдобият с месо от животни, заклани в съответствие с религиозните им предписания, които изключвали техниката на обратимо зашеметяване, декретът нарушавал Регламент № 1099/2009¹ и следователно възпрепятствал вярващите да упражняват религията си.

Именно при тези обстоятелства *Grondwettelijk Hof* (Конституционен съд, Белгия) решава да отправи преюдициално запитване до Съда, за да установи най-вече дали правото на Съюза не допуска правна уредба на държава членка, която изисква при обредното клане да се извършва обратимо зашеметяване, което не може да доведе до смъртта на животното.

¹ Регламент (ЕО) № 1099/2009 на Съвета от 24 септември 2009 година относно защитата на животните по време на умъртвяване (ОВ L 303, 2009 г., стр. 1).

Този въпрос е повод Съдът за трети път² да потърси баланс между свободата на религия, гарантирана с член 10 от Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-нататък „Хартата“), и хуманното отношение към животните, прогласено в член 13 ДФЕС и конкретизирано в Регламент № 1099/2009.

Съображения на Съда

Големият състав на Съда най-напред отбелязва, че принципът, залегнал в Регламент № 1099/2009, животното да бъде зашеметено преди умъртвяването, отговаря на основната цел на този регламент — защитата на хуманното отношение към животните. Действително, в тази насока Регламентът³ допуска практиката на обредно клане, при което животното може да бъде умъртвено без предварително зашеметяване, но този начин на клане е разрешен в Съюза само по изключение и единствено с цел да се осигури зачитането на свободата на религия. Освен това държавите членки могат да приемат национални правила, насочени към осигуряване на по-голяма защита на животните по време на умъртвяване в сравнение с предвидената от Регламента във връзка с обредното клане⁴. Така, Регламентът е израз на постановката, че Съюзът и държавите членки държат изцяло сметка за изискванията за хуманно отношение към животните, като същевременно спазват разпоредбите и практиките в държавите членки, по-специално по въпросите, свързани с религиозните обреди. Самият регламент обаче не осигурява необходимия баланс между хуманното отношение към животните и свободата на изповядване на религия, а просто очертава рамката, в която държавите членки трябва да съвместят тези две ценности.

Следователно Регламент № 1099/2009 допуска държавите членки да предвидят задължение животните да бъдат зашеметени преди умъртвяването им, което се прилага и в случай на клане, предписано от религиозни обреди, при условие обаче че с това държавите членки зачитат основните права, прогласени с Хартата.

По отношение конкретно на въпроса дали декретът зачита тези основни права, Съдът припомня, че обредното клане попада в обхвата на свободата на изповядване на религия, гарантирана в член 10, параграф 1 от Хартата. Ето защо, доколкото предвижда задължение за обратимо зашеметяване в случаите на обредно клане — в разрез с религиозните предписания за вярващите евреи и мюсюлмани — декретът съдържа ограничение за упражняването на правото на тези вярващи свободно да изповядват своята религия.

При проверката дали това ограничение е допустимо, Съдът най-напред установява, че произтичащата от декрета намеса в свободата на изповядване на религия всъщност е предвидена в закон и също така зачита основното съдържание на член 10 от Хартата, защото се свежда до един от аспектите на особеното обредно действие, каквото е посоченото клане, като обаче само по себе си клането не е забранено.

По-нататък, Съдът отбелязва, че тази намеса отговаря на призната от Съюза цел от общ интерес, а именно насърчаването на хуманното отношение към животните.

² След решения от 29 май 2018 г., *Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen* и др. (C-426/16, EU:C:2018:335) и от 26 февруари 2019 г., *Ceuvre d'assistance aux bêtes d'abattoirs* (C-497/17, EU:C:2019:137).

³ Член 4, параграф 4 от Регламент № 1099/2009.

⁴ Член 26, параграф 2, първа алинея, буква в) от Регламент № 1099/2009.

При преценката дали ограничението е пропорционално, Съдът прави извод, че мерките, съдържащи се в декрета, позволяват да се осигури справедлив баланс между важността, отдадена на хуманното отношение към животните, и свободата на вярващите евреи и мюсюлмани да изповядват религията си. В тази насока Съдът констатира, на първо място, че задължението за обратимо зашеметяване е годно да постигне целта за насърчаване на хуманното отношение към животните. На второ място, по въпроса дали намесата е необходима, Съдът подчертава, че законодателят на Съюза е искал да признае на всяка държава членка широка свобода на преценка, когато последната съвместява защитата на хуманното отношение към животните при умъртвяването им със зачитането на свободата на изповядване на религия. Всъщност е постигнат научен консенсус, че предварителното зашеметяване е оптималното средство, за да се намали страданието на животното по време на неговото умъртвяване. На трето място, по въпроса дали тази намеса е пропорционална, Съдът най-напред отбелязва, че фламандският законодател се е водил от научните изследвания и е желал да се отдаде предимство на най-модерния разрешен метод за умъртвяване. Съдът отбелязва по-нататък, че този законодател изхожда от обществен и нормативен контекст в процес на развитие, характерна за който е все по-силната чувствителност към проблема за хуманното отношение към животните. Накрая, Съдът установява, че декретът не забранява, нито възпрепятства пускането на пазара на продукти от животински произход, получени от ритуално заклани животни, когато тези продукти са с произход от друга държава членка или от трета държава.

Поради това Съдът постановява, че Регламент № 1099/2009 във връзка с член 13 ДФЕС и член 10, параграф 1 от Хартата допуска правна уредба на държава членка, която изисква при обредното клане да се извършва обратимо зашеметяване, което не може да доведе до смъртта на животното.

В допълнение Съдът потвърждава валидността на Регламент № 1099/2009⁵ от гледна точка на принципите на равенство, на недопускане на дискриминация и на културно, религиозно и езиково многообразие, гарантирани в Хартата⁶. Всъщност фактът, че Регламентът разрешава на държавите членки да приемат мерки като задължителното зашеметяване при обредно клане, но изобщо не съдържа подобна разпоредба относно умъртвяването на животни при ловни и риболовни дейности или при културни или спортни прояви, не е в разрез с тези принципи.

В тази насока Съдът уточнява, че културните и спортни прояви най-много да водят до производство на минимално количество месо, което не е значимо от икономическа гледна точка. Ето защо няма логична причина подобна проява да се счита за дейност за производство на храни, което дава основание тази проява да се третира различно от дейността по клане. Съдът прави същия извод по отношение на дейностите „лов“ и „любителски риболов“. Всъщност тези дейности протичат при условия на умъртвяване, много различни от прилаганите за селскостопанските животни.

⁵ По-специално на член 26, параграф 2, първа алинея, буква в) от него, свързан с възможността държавите членки да приемат национални правила, насочени към осигуряване на по-голяма защита на животните в случай на обредно клане.

⁶ Членове 20, 21, съответно 22 от Хартата.